

NIETZSCHE VE TRANSHÜMANİZM BAĞLANTISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet DAĞ*

ÖZ

Batı düşünce tarihinde en etkileyici filozoflardan biri olan Nietzsche; hem nihilizm, anarşizm ve postmodernizm gibi akımları hem de Derrida ve Baudrillard gibi filozofları derinden etkilemiştir. Teknoloji vasıtasıyla insanın ve doğanın dönüşümünü sağlayan transhümanizmi de etkileyen Nietzsche, çağımızı tanımlayan -önemli bir gelişme olarak açığa çıkmış ve teknoloji vasıtasıyla insanın ve doğanın dönüşümünü sağlayan trans-posthümanizm yaklaşımlara etkisi büyüktür. Ülkemizde transhümanizm alanında yapılan çalışma sayısı çok sınırlı olduğu gibi Nietzsche ve transhümanizm bağlamında çalışma yapılmamıştır. Son yıllarda Nietzsche'yi transhümanizmle ilişkilendiren tartışmalar yapılan Batı felsefe yazınında, transhümanizm ve Nietzsche bağlamında yazılmış birçok makale ve kitap bulunmaktadır. Nietzsche-transhümanizm arasında ilişki kurulan konu ve kavramlar; üstinsan-posthuman, ebedi döngü, güç istenci, nihilizm, evrim, eğitim, asketizm, gelişim, bio-gelişim, ahlak, acı, keder, uzun ömürlülük ve ölümsüzlük olmuştur. Bu makalede Nietzsche-transhümanizm ilişkisi; üstinsan, güç istenci ve ebedi dönüş kavramları üzerinden ele alınmış ve Nietzsche'nin transhümanizm akımıyla benzerliği ve farklılığı ele alınmıştır. Her ne kadar transhümanizmin Nietzscheci kökleri olduğu iddia edilse de anti-hümanist olan Nietzsche'nin felsefesinin hümanizmi daha ileri taşımak isteyen transhümanizmden farklı olduğu ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, Transhümanizm, Üstinsan, Güç İstenci, Ebedi Dönüş.

AN ASSESSMENT ON NIETZSCHE AND TRANSHUMANISM CONNECTION

ABSTRACT

Nietzsche who is one of the most prominent philosophers of the intellectual history of West has affected the movements such as; both nihilism, anarchism and postmodernism and philosophers like Derrida and Baudrillard. Nietzsche who also affected transhumanism providing the transformation of nature and human via technology has great impress on the trans-posthumanist approaches emerged as an important improvement and supplying the transformation of nature and human by means of technology. Nietzsche and transhumanism have not been studied, as the number of studies in the field of transhumanism in our country is very limited. In recent years, there are many articles and books written in the context of transhumanism and Nietzsche in the Western philosophical literature where discussions relating Nietzsche to transhumanism are done. Subjects and concepts related to Nietzsche-transhumanism have been ; superman-posthuman, eternal cycle, the will to power, nihilism, evolution, education, asceticism, development, bio-development, morality, pain, grief, longevity and immortality. In this article, Nietzsche-transhuman relation is discussed with the concepts of superman, the will to power and eternal cycle and Nietzsche's similarity and difference with the transhumanism movement is handled as well. Although the transhumanism is claimed to have the roots of Nietzsche, it is stated that the anti-humanist philosophy of Nietzsche, is different from transhumanism, which wants humanism to move further.

Keywords: Nietzsche, Transhumanism, Superman, Will of Power, Eternal Recurrence.

---

* Kırklareli Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi.

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/>
2018 Bahar/Spring, sayı/issue: 25, s./pp.: 207-224
ISSN 2618-5784

Makalenin geliş tarihi: 10.03.2018
Makalenin kabul tarihi: 14.04.2018

Size üstinsanı öğretiyorum. İnsan aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için siz ne yaptınız? Şimdiye dek tüm varlıklar kendilerinden üstün bir şey yarattılar: ama siz bu büyük taşkının cezri olmak ve insanı aşmak yerine hayvana geri dönmek mi istiyorsunuz? Maymun nedir ki insanın gözünde? Bir kahkaha ya da acı verici bir utanç, insan da işte bu olmalı Üstinsanın gözünde: bir kahkaha ya da acı verici bir utanç...¹

a) Nietzsche ve Transhümanizm Bağlamında Üstinsan-Güç İstenci-Ebedi Dönüş Kavramları

İsa'yı, “yeni Âdem, son Âdem” şeklinde yorumlayan Hıristiyanlıkta gerçek insan; “Tanrı'nın etkisiyle, inanan kişinin Tanrı'nın ilk suretine dönüşmesi”dir. Aşamalı ilerleyiş biçiminde gerçekleşen bu süreçte her şey kurtarıcı İsa'nın arkasından, İsa'dan sonra gelenlere bağlıdır. İ.S. 2. yüzyılda Montanist Kilisesinin kurucusu Montanus, kendisine bağlı olanlara, bin yıllık imparatorluğun geldiğini, yeni Kudüs'ün yükseldiğini, daha doğrusu yukarıdan aşağıya inmekte olduğunu ve “yeni ve üstün” insanın gelişini duyurdu. Yeni-üstün insan; kendi hayatına yani İsa'nın hayatına girmekte olan ve hayatı İsa'nın hayatıyla belirlenen insandır. “İsa içre olan bir kimse yeni bir yaratık olur” ve “Tanrı'ya göre yaratılmış olan yeni insanı giyininiz” diyen Paulus, “Eserleriyle birlikte eski insanı üzerinizden çıkarınız; yaratıcısının bilgisi içinde yenilenen yeni insanı; Yunan, Yahudi, sünnetli, sünnetsiz, İskit, köle ve yurttaş olmayan, bütünüyle İsa olan yeni insanı giyininiz.” seslenişinde bulunur.²

Grek mitolojisinde ve Tevrat'ta Tanrı ve insan arasında bulunan zıtlık ve düşmanlık Hıristiyanlıkta İsa-Masih aracılığıyla aşılmaya çalışılmıştır. Tanrı, İsa-Masih'e dönüştürülerek Tanrı olmuş ve yeni bir insanlık/humanity süreci oluşmuştur. İnsan varlığının bedene yani ruhun İsa-Masih'e dönüştürülmesi Patristik hümanizmin genel yörüngesidir. Bu dönüştürücü antropoloji genellikle tanrılaşma veya yücelme olarak bilinir. İlahi kabulle Tanrıyla birleşme tarafından nitelendirilmiş olan bu yeni insanlık, hakiki insanlığa erişebilir. Öyle ki varoluşu kendi insaniliğinin yansıması olarak artan Tanrı, ilahi hayırseverlik olarak İsa'da cisimleşmiştir.³

Hristiyanlıkta üstün insana ulaşmanın yolu; eski, düşmüş Âdem'in, -yeniden doğan yeni Âdem- İsa tarafından; suçlu, Tanrı'dan kopmuş, insanlık dışı insanın kurtarıcı İsa ve onun yolunda gidenler tarafından aşılması, insanın başlangıçtaki özünün yeniden kurulmasıdır/*restitutio in integrum*.⁴

¹ W. F. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İş Bankası Yayınları, İstanbul, (2011), s. 3-4.

² Richard Wisser, “Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde Mi?”, *Felsefe Arkivi*, No: 27, (1990), s.84-85.

³ Ahmet Dağ, “Hümanizmin Radikalleşmesi Olarak Transhümanizm”, *Felsefi Düşün*, No: 9, (2017), s 48.

⁴ Wisser, a.g.e, s.87.

Hıristiyan hayatı, Mesih'in insan oluş gücünde varlık bulur. Yeniden dirilme gücünde yeni bir hayatı yaşayan, haç'ın gücüyle bağışlanma ve yargılanmayı yaşayan beşeri nizamda kilise; İsa'nın şahsında yeni hayatı getiren, yargılayan ve cisimleşen yeni insandır.⁵ Hıristiyanlık teolojisinde insanın kurtuluşu ve yücelişi mesihyen bir inanış türü olarak bulunur. Bu bağlamda hem Nietzsche felsefesinde hem de transhümanizmde insanın bulunduğu durumdan kurtarılıp yüceltilmesi ve kusursuzlaştırılması teması bulunur. Hıristiyanlıkta yeni ve üstün insanın varlık bulması İsa vasıtasıyla olurken, Nietzsche'de ise üstinsanın gerçekleşmesi için herhangi bir vasıta yoktur. İnsan, *güç istenci* içinde bulunarak hem kendini alt eder hem de Tanrıdan sıyrılır. Bu açıdan Nietzsche; Hıristiyan, Marksist ve Sartre'ci varoluşçuluğun hümanizmlerden farklı kendine özgü bir hümanizme tabiidir. Nitekim Weisser'a göre Nietzsche nazarında hem Tanrı odaklı Hıristiyanlık hem de insan odaklı Marxizm üstün insan'ı gözden kaçırmıştır. Her iki anlayış, Nietzsche'nin daha yüksek olana -somut biçimiyle üstün insana- yönelik bir gelişmeyi, dolayısıyla ileriye gidişi değil, geriye dönüş biçimindeki bir gelişmeyi, Tanrı'ya ya da insana geri dönüşü simgeler.⁶

Kurtulma ve yücelme temasında etkin olan nedenlerden biri insanın mevcuttan memnun olmayan bir yapısının olmasıdır. Tarihin başlangıcından beri insanın daima kendi gelişimi ve ölümsüzlüğü hakkında rüyası olmuştur. Nietzsche'nin “*übermensch*”, J. Fletcher'in “*homoautofabricus*”, H. Moravec'in “*ex humans*”, W. Day'in “*Omega Man*” ve N. Cameron'un “*Tecno Sapiens'i*” kavramları Yüksek varlık veya transhuman rüyasını ifade eden kavramlardır.⁷ Nitekim süpermeni, dünya yaratmamış insan yaratmaya ihtiyaç duymuştur. Mirandola, Nietzsche, Siegel ve Shuster üstinsan görüşlerini farklı tarzda ifade etmişlerdir. Üstinsanın/*superhuman* alanı, insanertesi/*posthuman* bedenlerin kurgusal temsillerini kapsar. Transhümanizmin alanı genel olarak insanın bilişsel ve fiziksel yeteneklerini geliştiren bilim ve teknolojinin aktif kullanıldığı alandır. Transhümanizmin popülerleştirilmiş ideolojisini artıran rasyonel özerk özne, Mirandola'nın Rönesans hümanizmi ve Aydınlanmanın insan kavramını işlevselleştiren felsefe ve insan gelişimine atfedilir. Nietzsche'nin *übermensch* kavramı transhümanizm ve posthümanizme atfedilse de posthümanizm, Nietzsche'nin *übermensch* kavramı bağlamındaki hümanizmden farklı olduğu gibi transhümanizmden de farklıdır.⁸

Nietzsche ile transhümanizm veya posthümanizm arasında bağlantının en büyük göstergelerinden biri; Nietzsche'nin üstinsan

⁵ Jens Zimmerman, “Bonhoeffer's Christian Humanism in “A World Come of Age”, *Christian Humanism and Moral Formation* içinde “A World Come of Age”, ed. Zimmermann ve N. Bold, Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, (2016), s.18.

⁶ Wisser, a.g.e, s.88.

⁷ Ted Chu, *Human Purpose and Transhuman Potential*, Origin Press, USA, (1963), s.17.

⁸ Scot Jeffrey, *The Posthuman Body in Superhero Comics Human, Superhuman, Transhuman, Post/Human*, Palgrave Press, London, (2016), s.2-3.

kavramıyla trans-posthümanizmin kavramları olan *transhuman* ve *posthuman* kavramları arasında yakın benzerlik olmasıdır. “Trans” kavramı “geçiş/across” anlamına gelir ancak aynı zamanda ötesine geçme veya karakter değiştirmeyi, bir şeyden bir şeye geçişi ifade eder. ‘Üstte’ veya ‘ötesi’, ‘super’ öneki, “belirli bir sınıfın normlarını veya sınırlarını aşan” özelliğini veren anlamı taşır. Sıradan bir insan olan insanın kapasitesi ve kabiliyeti mümkün olduğu ölçüde genişletilmiştir. “Bir şeyden sonrayı” veya “den daha sonra” geleni vurgulayan ‘post’ öneki ile değiştirilen şey artık aynı tür bir şey değildir. Potansiyel olarak uygulanabilecek “ab, tele, hetero, extro, meta, un” vb. önekler “insanlık sonrası” anlamında olan bir varlığı tarif eder. Üstinsan yaklaşım teşebbüsüyle insan, türünün sınırlarını geçmeyi arzular ve beşeri özelliklerin artırılmasıyla insani koşullardan kurtarır. Kimlik meselesi olan posthuman yaklaşım teşebbüsü insanı, insanlık durumundan kurtarmaya çalışır. Organizma kökten olarak değiştirilir ve adeta ortaya yeni varlıklar çıkarılır⁹ Bu açıdan Sorgner’in argümanları Nietzsche’nin sibernetik veya siborglara olan yönelik sempati içerdiği varsayılsa da¹⁰ Nietzsche’nin öngörüsü robotik veya siborg tarzı bir varlık değildi. Onun özlemi daha çok iradesi sağlam, cesaret sahibi, acı ve trajediyi kendinde uzlaştırabilmiş Dionysoscu ve Apolloncu bir varlıktır. Onun nezdinde uzun yaşamının, zeki ya da akıllı olmanın bir anlamı yoktur. Çünkü savaşçı esirgenmek istemediği için uzun yaşamının anlamı da yoktur. Akıl ise boğazlanması gereken ve bu dünyaya ait ayaktakımında da olan usandığı bir şeydir.¹¹ Bu bağlamda Sokrates’in temsil ettiği akılcılık, Yunan çöküşünün aracı decadent unsurudur.¹²

İnsanı hayvan ile üstinsan arasında gerilmiş bir ip olarak gören Nietzsche mevcut insandan memnun değildir. Daha yüksek ve daha güçlü bir insan türünün ortaya çıkması konusunda beklentisi vardır. İnsanın en sevdiği yönü öteye geçebilmesidir.¹³ Onun için söz konusu olan, insanın iyileştirilmesi değil, sözde insanüstü şeyin ortadan kaldırılması, insanın kendi ötesine geçmeye yöneltilmesi ve şimdiye değin kendi amacını bu dünyada ya da öte dünyada gören insanın aşılmasıdır. Bu dünya ile öte dünyanın ötesi; asıl anlamda üstün insanın gerçekleştiği yerdir.¹⁴

⁹ P.D. Hopkins, “A Salvation Paradox for Transhumanism: Saving You versus Saving You”, içinde *Religion and Transhumanism: The Unknown Future of Human Enhancement*, ed. C. Mercer ve T.J. Trothen, Praeger, California, (2015), s.72-73.

¹⁰ Babette Babich, Nietzsche’s Post-Human Imperative: On the “All-too-Human Dream of Transhumanism”, *The Agonist*, No: IV (II), (2012), s.6.

¹¹ Nietzsche 2011, a.g.e., s.40, 81.

¹² W.F. Nietzsche, *Ecce Homo- Kişi Nasıl Kendi Olur*, çev. Cem Alkor, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, https://issuu.com/tm68/docs/friedrich_nietzsche_-_ecco_homo, (Erişim: 03.12.2017).

¹³ Nietzsche 2011, a.g.e., s.40, 81.

¹⁴ Wisser, a.g.e., s.91.

“Ben korkunç bir şeyin gelmekte olduğunu görüyorum. Yıkım en yakınımda, her şey akıp gitmekte... Kendi başına değeri olan hiçbir şey yok... Dayanılacak gibi değil... Değişken amaçların karşısına bir amaç koymalı, onu yaratmalıyız... Bütün doğayı ona yönelik olarak düşündüğümüz, düşünülebilir duruma getirdiğimiz üstün insanı yaratmalıyız. Ben hayata nasıl dayanabildim? Yaratarak. Görmeye dayanabilmemi sağlayan nedir? Hayata evet diyen üstün insana bakış. Ben kendini hayata evet demeyi denedim - ah!”¹⁵

İnsanın değişim içinde yaşayan ve değişimi meydana getiren varlık olduğunun farkında olan Nietzsche, insanın gelişerek değişim göstermesinin tarafındadır. Ona göre insanın asıl ödevi, bu ve öte dünyanın insanını aşarak kendisinin ötesine geçme olmalıdır. Üstün insan; insana bütünüyle yabancılaşmalı, adımlarını bir “ip” olan insanın ötesine atmalıdır. Nietzsche'nin üstün insan uğruna insanla kavgası, bir bakıma evrensel boyutlara ulaşır.¹⁶ Bazıları bu evrensel boyutun transhümanizme kadar uzandığı iddiasına sahiptirler.

Nietzsche, "insana ve diğer tüm varlıklara uygulanan ve her şeyin sürekli olarak bir değişim geçirdiğini ima eden dinamik bir güç istenci olan bir metafiziğe" bağlıdır. Transhümanist hareketle ilk tanışmasında transhümanizm ile Nietzsche felsefesi, posthuman ile üst-insan kavramı arasında birçok temel benzerlik olduğunu anlayan Sorgner, Nietzsche ile transhümanizm arasında eşgüdümlülük arar.¹⁷ Nietzsche, üstinsanı Avrupa uygarlığının krizine yani Tanrı'nın ölümüne ve nihilizmin sonuna bir cevap olarak tasarladı. 20. yüzyılın en yaratıcı felsefecilerinin çoğu Nietzscheci üstinsan kavramından ilham almış ve etkisinde kalmıştır.¹⁸ Nietzsche'nin üstinsan kavramının transhümanizm için bir ilham olduğuna inanan M. More ise Nietzsche felsefesi ile transhümanizm arasında yalnızca benzerlik olmadığını ve transhümanist fikirlerin doğrudan Nietzsche'den etkilendiğini iddia eder. Nietzscheci fikir olan *yabancı, üstinsan* ve *ebedi döngü* transhümanizm için en belirgin örneklerdir. Hem birey hem de tür perspektifinden kendini alt etme kavramıyla *extropic** transhümanist idealleri ve amaçları güçlü bir biçimde yankılar. Kendini aşmanın vasıtası olan teknoloji hakkında çok az şey söylemesine rağmen -ne de reddeder- Nietzsche'nin felsefesinin merkezi unsurları; yalnızca transhümanizmle

¹⁵ Wisser, a.g.e., s.96-97.

¹⁶ a.g.e., s.95-96.

¹⁷ Babich, a.g.e., s.8-9.

¹⁸ K.A. Pearson, "The Future is Superhuman: Nietzsche's Gift," içinde *Nietzsche and Transhumanism Precursor or Enemy?*, ed. Yunus Tuncel, Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, (2017), s.70.

* Extropi/c/anizm: Extropy; insan zekâsı ve teknoloji yoluyla ilerlemeyi kast ederken, extropianizm ise değerlerin gelişimi ve insan durumunun iyileştirilmesi için standartlar çerçevesidir.

uyumlu değil, yaşam felsefesinin önemli unsurları üzerinde tarihsel etkisi olmuştur.¹⁹

Nietzsche, Overhuman ve Transhumanism çalışmasında Sorgner, Bostrom’a karşı Nietzsche’nin transhümanist hareketin öncüsü olmayabileceğini fakat posthuman kavramıyla Nietzsche’nin üstinsan kavramı arasında paralelliklerin olduğunu iddia eder. Hayat ve insan hayatının değişen görünüşleri, dinamik kavramsallaştırmalarda, bilim değerlerinde ve gelişmeye olan inançlarında benzerlikleri bulur. M. More, transhümanist fikirlerin doğrudan Nietzsche’den etkilendiğini açıklar. Transhümanist hareketin anahtar figürlerinden biri olan ve Nietzsche etkisini kabul eden More, eleştirel düşünmeyi ve kendi kendini dönüştürmenin transhümanist amacı için araç olan Nietzsche’yi keşfeder. Transhümanist düşüncede faydacılığa ve faydacılıktan uzak Nietzsche’nin etkisine rağmen More, transhümanizmin Nietzscheci çeşitlemesiyle meşgul olur.

Hem More hem de Sorgner’le aynı fikirde olmayan M. Hauskeller, *Nietzsche, Overhuman ve Posthuman: A reply to Stefan Sorgner* makalesinde Nietzsche ile transhümanizm arasındaki farklılıkları gösterir. Ona göre Nietzsche, teknoloji araçlarıyla insan doğasını geliştiren transhümanist amacın tersine insanlığın gelişmesiyle ilgili değildir. Nietzsche ve transhümanistler tüm değerlerin yükselişi üzerinde de aynı fikirde değildiler. Transhümanizm sürekliliği isterken Nietzsche tüm değerlerin altını oymak ister. Transhümanistler sözmerkezci/logosantrik geleneği destekleyip organik bedenın yer değiştirebileceğini düşünürlerken, Nietzsche ise zihni icat ve beden çok önemli görür. Hauskeller, Nietzsche’nin kavramlaştırmasının transhümanist fikirlerle örtüşmeyeceğini söyler. Kişisel ölümsüzlüğü tartışan düşünürre göre transhümanizm, bir amaç olarak ölümsüzlüğü kabul ederken Nietzsche ise reddeder.²⁰

Transhümanizm, hayatı kurtarmanın ahlaki zorunluluğunu vurgulayarak -transhümanizmin anahtar öncülü olan- yaşlanmaya karşı tıbbi ilaçlar peşindedir ve ömrün sonsuz uzama amacını gerçekleştirmek ister. Transhümanist düşüncede hiç kimse ölmek istemez, ölüm kötülüktür ve hayat genellikle iyidir. Transhümanizme göre insan, kişisel ölümsüzlüğü başarırsa tedirgin olmayacaktır. Nietzsche’ye göre ise “kişisel ölümsüzlük” vaadi hiçbir şeydir “büyük yalandır”.²¹ Nietzsche’nin görüşüyle transhümanizm arasında yüzeysel düzeyde benzerlikler olduğunu söyleyen

¹⁹ Max More, “The Overhuman in the Transhuman”, *Journal of Evolution and Technology*, No: 21, (2010), s.1-4.

²⁰ Yunus Tuncel, *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, Cambridge Scholars Publisher, Cambridge, (2017), s.1-2.

²¹ Michael Hauskeller, “Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner”, içinde *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, ed. Yunus Tuncel, Cambridge Scholars Publisher, Cambridge, (2017), s.34,

Bostrom’un aksine Sorgner, posthuman ile üstinsan/arasında temel düzeyde önemli benzerlikler olduğunu düşünür. Posthuman kavramı ve Nietzsche’nin üstinsan kavramının farklılıklarından daha çok benzerlikleri üzerinden mukayese eden Sorgner, Nietzsche’nin genel görüşündeki üstinsan kavramını bağlamsallaştırarak transhümanist düşüncedeki eksik olan boyutu vurgular. Ona göre hem transhümanistler hem de Nietzsche, doğa ve değerlerin dinamik görüşünü savunur.

İnsanları bireysel güç payını veya güç istencini yapılandıran organizmalar olarak gören Nietzsche’ye göre tüm varlıklar bu tür güçlü seçkinlerden oluşur. Evrim sürecinin altında yatan güç dinamikleri; insanların, hayvanların ve bitkilerin meydana gelmesinden de sorumludur. Bostrom kadar iyimser olamayan ve insanın evrimsel bir ilerleme olduğunu düşünmeyen Nietzsche, insanın hemen meydana geleceğini düşünüyordu. İnsan türünün nihayetinde var olacağı konusunda transhümanistlerle aynı fikirdedir.²² Nietzsche, transhümanist olarak görülse de üstinsana, posthumana geçiş olan kendini alt etme mevzu olduğunda utilitarianizm ve hümanizm türü değil, Nietzsche’nin gelecek insanlığından/*future humaneness* başka bir şey değildir. Nietzsche, Sorgner’in transhümanizm türünün dışındadır. Çünkü türünü alt etmekle kalmayan transhümanizm; kendini koruma, kendini savunma, kendini ilerletmeyle de ilgilidir.²³ Ayrıca Sorgner’e göre Nietzsche; utilitarizme karşıdır, transhümanizm ise utilitarizmin lehindedir. Dolayısıyla Nietzsche ve transhümanizm, farklı etik teorilerini savunur.²⁴

Nietzsche ile transhümanizm arasında kurulan en önemli bağlardan biri *güç istenci* kavramıdır. Hem Nietzsche hem de transhümanizm, insan için güç istencinin çok önemli olduğunu vurgular. Bu güdü; Nietzsche için mevcut alt insanı alt etmek, transhümanizm için ise insanı sınırlayan engellerden kurtulmak içindir. Nietzsche güç istenciyle daha dirimsel/vitalist ve mevcut kokuşmuş/decadence değerleri yadsıyan yeni değerler üreten erdemli bir varlık beklentisi içindedir. Transhümanizmde ise güç istenci, dirimsel bir varlıktan daha çok biyonik bir varlık/cyberman inşa etme amacını taşır. Sorgner, Nietzsche’de perspektifsel olan güç istencinin değerle yakından ilişkili olduğunu, değerlerin mutlaklık ve değişmezlik taşımadığını iddia eder.²⁵ Nietzsche üstinsanın zuhurunu, olumsuzladığı mevcut insanın alt edilmesine bağlar. Onun üstinsanı, transhümanistlerde olduğu gibi mevcudun kendisini geliştirmesiyle ulaşılabilecek bir varlık türü değildir. Biyonik varlık beklentisi ve çabasından daha çok mevcut değerlerin kokuştuğunu fark eden, yalan ve sahte olanla değil hakikat ve erdem derdinde olan üstinsan beklentisinde

²² S.L. Sorgner, “Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism”, *Journal of Evolution and Technology*, No: 20, (2009), s.29-30.

²³ Babich, a.g.e., s.23-24.

²⁴ S.L. Sorgner, “Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism”, *The Agonist*, No: IV(II), (2011), s.29.

²⁵ Sorgner 2009, a.g.e., s.32.

olan Nietzsche’ye karşı transhümanizm, NBCI vasıtalarını kullanarak teknik olarak eklenmiş bir varlık inşa etme amacındadır. Nitekim S. Jeffrey, *transhuman* neslin tamamen teknolojiyle bütünleşen, insanların tamamen insan olarak tanınmadığını ve posthuman varlıklar haline geldiğini iddia eder.²⁶ Zihinsel, fiziksel, duygusal, duyusal ve irade olarak artırılmış insan dolayısıyla toplum yaratma amacıyla olan transhümanizmin, meydana gelecek değer ve ahlaka dair sorunlar hakkında önerilerinin olmadığını söyleyebiliriz.

Nietzsche’nin güç istenci; tüm yaşamın gerçekte tüm varlığın temeli, üstün akıl olmasına rağmen bilinç öncesi ve rasyonel olmayandır.²⁷ Transhümanizmde ise insanın kendini geliştirme çıkarına dayalı olan güç istenci, beşeri gelişmenin ölçüsüdür.²⁸ Daha güçlü ve neşeli, beden ve ruhu/gönlü dik olanların beklentisi içinde olan filozofa göre mükemmel sağlık; güç istencinin ifadesidir ve keşfedilmemiş insanın dünyasının gizli adacıdır. Sağlıklı ve umutlu olan, gelişme ve güçlü olma isteğinde olan, şifa arayan ve kederden uzak olan ve geleceğin farkında olabilecek hassas kulakların sahibi, sağlıklı ve zinde bir şekilde sağlıklı yaşayan bir halk ondan da üstün insan doğacaktır.²⁹

Aydınlanmanın fikirleri; türetilmiş şiddetli özgürlükçülük, postmodern şüphecilik tarafından desteklenen her bireyi, yaşam veya beden, uygun ve doğru olanın nihai hakemi olduğunu açıklar. Nietzsche’nin güç istenci ve üstinsan kavramını emsal alan transhümanizm; aşırı özgürlükçü, insanın kendisinden ve onu kuşatan engel ve sınırlarından kurtaran bir perspektife sahiptir. “İnsan her şeyin ölçüsüdür” Protagorasçı söylem hem Nietzsche’nin hem de transhümanizmin yaklaşımı olmuştur. Her bireyin hayatın ve doğrunun ölçüsü haline gelmesi, Nietzsche’nin güç istenci ve üstinsan kavramları transhümanist düşüncenin içeriğinde bulunur. Güç İstenci/*will of power* ve ebedi dönüş/*eternal recurrence* kavramları Nietzsche ile transhümanizm arasında bağlantı kuran önemli kavramlardır. Onda *güç istenci*; var olanların dünya ve olup bitenlerin nedeni, her canlıda olan üstinsanda muhakkak bulunması gereken bir yeti ve başkasını tahakküm altına alan bir güç değil hayatın devamlılığını sağlayan doğurgan yaşama istemidir. Davranışlarımızın belirleyicisi, insanın amacı ve en yüksek duygularından biri olan güç istenci teorisi, dünyanın teleolojik kavramı olarak görülebilir. Nitekim hastalıkların üstesinden gelen “mükemmel sağlıkla/*great health*” ilişkili mücadele ortaya koyan, dünyayı ve hayatı güç istenci olarak yorumlayan Nietzsche’ye göre istikrar ve düzene ihtiyaç duyan insanlar var olabilmek için güç istencini yüceltir.³⁰ Ebedi dönüşle, döngüsellik

²⁶ Jeffrey, a.g.e., s.12.

²⁷ Hauskeller 2017, a.g.e., s.34.

²⁸ Babich, a.g.e., s.9.

²⁹ Nietzsche 2011, a.g.e., s.66, 236.

³⁰ Sorgner 2016, a.g.e., s.50.

ve sonsuza dek yinelenmeyi kast eden Nietzsche'nin oluş süreciyle bağlantılı ebedi dönüş kavramı üstinsanın meydana gelmesinin aracı ve koşuludur. Ebedi dönüş öğretisini neşeyle karşılayabilecek olan varlık üstinsandır.³¹ Ebedi dönüş tek itiraz nedeni, küçük insanların tekrar tekrar ortaya çıkmasıdır. Zira filozofun, insandan ve bütün varlıktan bezginliğinin en büyük sebebi de en küçük insanın bile yeniden gelmesidir.³² Güç istenciyle devam ettirilen insanın gelişimine inanan Nietzsche'nin üstinsan'ı ebedi döngü kavramıyla yakından ilişkilidir. Fakat yaşamdan memnun oldukça gelişmeye ihtiyaç duymayan üstinsan ulaşılabilir gerçeklikten daha çok bir idealdir. Transhümanistlerin ön gördüğü gibi posthumanlar insanlara gerçek halef olacak ve gelişme için mücadele vereceklerdir.³³ Nietzsche'de var olan ebedi dönüş kavramı transhümanizmin ilerleme görüşünden farklıdır. Nietzsche'nin ebedi dönüşü kozmolojik bir içeriğe sahipken transhümanizmin ebedi dönüşü teknolojik bir içeriğe sahiptir. Nietzsche'nin ebedi dönüşü, teknolojiye dayalı ilerlemeci görüşe sahip olan transhümanizmin yaklaşımından farklıdır.

b) Transhümanizm-Nietzsche Farklılıkları ve Ayrışması

Transhümanistler ölümsüzlüğü hedeflerken Nietzsche ebedi döngü kavramıyla adeta farklı bir ölümsüzlük tasavvuru geliştirir. Transhümanistler ölümsüzlük için çok isteklidirler ama bu hakiki ölümsüzlük değildir daha çok insan hayatının uzaması veya uzun ömürdür. Hem Nietzsche hem de transhümanistler ölüm sonrası aşkın dünya varlığını reddederler ve bu dünyada hayatın uzamasını kavramını geliştirirler. Nietzsche, üstinsan için uzun ömrü kurmazken çoğu transhümanist uzun ömrü vurgular.³⁴ Sürekli kendini alt etmeye çalışan insan; gelişebilen ve çeşitli görünümde daha güçlü olmak için üstinsanı varlığı meydana getirecek aracı bir varlıktır. Nietzsche'de insan, kendi türünü alt ederek kemâlatını tamamlamış varlığa yerini bırakır. Üstinsan'a tekabül ettiği söylenen posthuman ise kendini alt eden ya da kendi ruhundan beslenen bir varlık değil dışarıdaki maddi sebeplerden (tıbbi ilaçlar, nanoteknoloji, nanobiyoloji, farmokoloji vb.) faydalanarak değişen bir varlıktır. Üstinsan/*overhuman*, yüksek insandan/*higher humans* önemli farklı potansiyele sahiptir Şimdiye kadar üstinsan var olmadı, fakat üstinsanın normal kapasiteleri yüksek insanın kapasitelerinin ötesindedir. Her türde

³¹ Michael Tanner, *Düşüncenin Ustaları: Nietzsche*, çev. Çetin Türkyılmaz, Altın Kitaplar, İstanbul, (2007), s.82, 114.

³² W.F. Nietzsche, *Zerdüşt Böyle Dedi*, çev. Sadi Irmak, İkbal Kitabevi, İstanbul, (1954), s.242.

³³ Bill Hibbard, “Nietzsche's Overhuman is an Ideal Whereas Posthumans Will be Real”, *Journal of Evolution and Technology*, No: 21 (1), (2010), s.9-12.

³⁴ S.L. Sorgner, “Beyond Humanism: Reflections on Trans- and Posthumanism” içinde Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?, ed. Yunus Tuncel, Cambridge Scholars Publisher, Cambridge, (2017), s.61.

olduğu gibi insanın türlerinin sınırları vardır fakat onların sınırları insan türlerinin sınırlarından farklıdır. Üstinsan yüksek insan grubundan kaynaklanan evrimci adım sayesinde oluşur. Evrimci aşamada teknolojik aletleri dışarıda bırakan Nietzsche'ye göre gelecek binyılı idare edecek bilimsel ruh; Tanrı ve metafizik düalist kavramlarının belirlenmesinin neticesinde oluşur. Nietzsche'nin yüksek insan kavramı Esfendiyar'ın *transhuman* kavramıyla, üstinsan kavramı ise *posthuman* kavramıyla benzer özellikler taşır. İnsanın yalnızca tikel olarak kapasitelerini geliştirebileceğini düşünen Nietzsche'ye göre; evrim bir türden diğerine geçen bir gelişim değil aşamalardan oluşan bir gelişimdir. Nietzsche'nin üstinsanı kendine özgü doğası üzerinde temellenerek kendini geliştirme talihine sahiptir.

Nietzsche'nin üstinsan kavramı tüm transhümanistlerin posthuman kavramına karşılık değildir fakat aralarında önemli benzerlikler taşır. Platon'u dinî ruh üzerinde temellenmiş felsefenin temsili olarak gören Nietzsche, bilimsel temelde felsefenin temsilcisidir. Fakat üstinsanın gelişine dair beklentisi ve yüklemiş olduğu mana açısından Platoncu özellikler taşır. Batı ülkelerinde etkin olan Hıristiyanlık; insanlar için çok uzun zamandır Platonculuk sayılır. Kendi felsefesini ters yüz edilmiş Platonculuk olarak gören Nietzsche'nin düşüncesinde Platoncu-Hıristiyan düşüncenin ana unsurlarının ters yüz edilmiş versiyonları bulunur.³⁵ Platon, mükemmel insanı/*superhuman* biyolojik yolla yani en iyileri çiftleştirme yoluyla elde etme ümidi taşır. Bekçiler sınıfının her iki en iyilerini çok sayıda, en kötülerini de az sayıda çiftleştirerek ve en kötülerinin değil en iyilerinin çocuklarının büyütme gerektiğini ifade ederek en az kusuru olan birey ve toplum tasarlar.³⁶ Platon üstünlere ürettirerek, zayıflara sınırlama getirerek mükemmel insanları yaşatma gayesi taşıyarak öjenik* bir tutum ortaya koyar.

Törelere yıkıcısı ve “çağdaş, Hıristiyan ve iyi” insanların karşıtı ve en yüksek yetkinlik örneği olan üstinsan anlayışından ötürü Darwincilikle suçlanmıştır.³⁷ İnsana göre daha bilinçli olan, nasıl düşüneceğini, yaşayacağını ve ölmek istediğini iyi bilen üstinsan; hayvan ve üstinsan arasındaki gerilipte olan insanı alt edecek yeryüzünün anlamı olan beklenen

³⁵ Sorgner 2009, a.g.e., s.38-39.

³⁶ Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüpoğlu-M. Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, (1958), s.228-230.

*Öjeni terimi 1883'te C. Darwin'in kuzeni Francis Galton'un *Inquiries into Human Faculty and Its Development*-1919 eserinde kullanılmıştır. Galton, antropometri araştırma kurdu ve parmak izi metodu içeren insanın fiziksel özelliklerini tam ölçmek için aletler tasarladı (Samuelson 2005: 61). Daha sonraları öjeni, 20. yüzyılın başlarında, "uygun olmayan" olarak nitelendirilenlerin doğumunu önleyerek daha iyi bir insan ırkı yaratmaya çalışan bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Öjeni kelimesinin tam anlamıyla "iyi doğum" anlamına gelir ve insan gen havuzunu "iyileştirmeyi" amaçlar. Huxley gibi öjenikler, kişinin genlerinde kodlananlardan başka bir şey olmadığını varsaymıştır.

³⁷ Nietzsche 2017, a.g.e., s.21.

bir varlıktır. Mevcut insanın varoluşu ve halinden memnun olmayan insanın alt edilmesi gerektiğini söyleyen Nietzsche de ütöpik ve öjenik bir tutuma sahiptir. Üstinsana doğru evrimci aşamanın ortaya çıkmasını sağlayan eğitim transhümanistler için önemlidir. Etiğinde eğitime önemli rol veren Nietzsche, üstinsanın meydana gelmesi ve gelişimi lehinde bilimi onaylamıştır. Gelecek yüzyıllar için bilimin önemini vurgulayan ve gelişmeyi reddetmeyen Nietzsche, üstinsana doğru evrimci adımın oluşması için eğitimin önemli olduğunu vurgulamasına rağmen genetik mühendisliğin lehinde değildir. Bilimi onaylayan ve üstinsanın oluşmasında ilerlemenin lehinde olan³⁸ hem mevcut insandan hem de Tanrı’dan kurtulmak isteyen Nietzsche, Tanrıların öldüğü ilanında bulunarak insana kendisinden farklı bir insanı yani üstinsanı yaratması çağrısında bulunur:

“...Tüm Tanrılar öldü: şimdi Üstinsanın yaşamasını istiyoruz” Bir Tanrı yaratabilir misiniz? ...-Öyleyse Tanrılar hakkında tek söz söylemeyin bana! Oysa pekâlâ yaratabilirsiniz Üstinsanı. Belki kendi kendiniz değil kardeşlerim! Ama Üstinsanın babalarını ve atalarını yaratabilirsiniz kendinizden: en iyi yaratınız olsun bu!³⁹

Mevcut insanı yadsıyarak üstinsanı da tanımladığı kitabı *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, *transhuman* bireyin öyküsü olarak görülmüştür. Sorgner gibi Nietzsche’nin üstinsan kavramının çağdaş transhümanist hareketle ilişkili olduğunu düşünen Loeb, üstinsanın ortaya çıkmasını kolaylaştıran ve öngören bir çaba olan ve kahramanı Zerdüşt olan kitabı *transhuman tekil birey* hakkında bir kitap olarak tanımlar.⁴⁰ Nitekim eserinin başlangıç ifadelerinde insanın, -adeta- posthuman türe dönüşünü savunan filozofa göre insan, yeryüzünün anlamı olacak üstinsan olmaya ihtiyaç duyan bir şeydir. Üstinsan, gelecek insanın veya *posthuman* ırkının bir örneği olarak düşünülmez, beklenen insandır. Üstinsanın bir türüyle ilişkisi olan beklenen insanlar daima vardır.⁴¹

Zerdüşt, bu insanların süper insan türlerinin atası olacağını söylüyor. Sonuç olarak, Zerdüşt’ün süper insanlık türüyle ilgili öğretisinin yalnızca bu türden gelecekteki ortaya çıkışı sayesinde geriye dönük olarak ilham aldığı bir paradoksal anlam var. Zerdüşt, kendisi yeniden keşfettiği bilgeliğinin sonucu olarak -adeta- geçiş insanı/*transhuman* olur. Daha güçlü ve daha sağlıklı olacak üstinsan türlerinin gelmesinin yolunu vurgular. Çünkü üstinsan, döngüsel tekrarlanan zaman gerçekliğinde yaşayacak ve gelişecektir. Bu bakımdan Sorgner, Loeb’in transhümanizminiyle yani Nietzsche’nin ebedi dönüş açıklamasından faydalanabileceği görüşüyle aynı

³⁸ Sorgner 2009, s.34.

³⁹ Nietzsche 2017, a.g.e., s.67, 71.

⁴⁰ Paul S. Loeb, “Nietzsche’s Transhumanism”, *The Agonist*, No: (4) 2, (2011), s.2, 5.

⁴¹ Michael Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, Palgrave Press, London, (2016), s.82.

fikirdedir.⁴² Transhümanizm felsefesinin çoğunun Nietzsche'ye ve onun üstinsan kavramına borçlu olduğunu iddia eden⁴³ ve teknolojik vasıtalarla insan doğasının geliştirmenin hem mümkün hem de arzu edilebilir olduğuna inanan transhümanistler, insanların daha iyi yapılacağını zannetmeye eğilimlidir. Onlara göre posthumanlar; bizim şimdi yaptığımızdan daha istekli ve bizden daha mutlu, daha tatmin edici hayatlara yönelebilecekler.⁴⁴

Nietzsche olmaksızın transhümanist hareket tartışılmaz. Bu tarihsel olarak doğru olmasına rağmen standart transhümanist ve Nietzscheci mitoloji arasında olan bazı temel farklılıklar görmezden gelinemez. Transhümanistler insan doğasının teknolojik vasıtalarla geliştirmenin hem mümkün hem arzu edilebilir olduğuna inanırlar ve insanlığın daha iyi olacağını zannederler. Bunlardan biri olan J. Harris dünyanın daha iyi bir yer yapılacağını söyler. Şimdi olduğundan daha mutlu ve hayat dolu olacağımızı ifade eden transhümanistler, posthumanitenin önünün açılmasını talep ederler.⁴⁵ Nietzsche, sürekli kendini alt etmenin içkin bir süreci olan ruhu beslemeyi sağlayan vizyonu, kurtulmanın bir koşulu olarak kabul eder. *Transhuman* durumun Nietzscheci olmayan başmühendislerinden biri olan H. Moravec, transhuman durumun antik idealin klasik açıklaması olduğunu yani bu durumun nasıl saf ruh haline getirileceği konusunun bir çeşit Hristiyan fantezisi olduğunu açıkça itiraf etmiştir. Makine zekâsını aydınlatmak, Nietzsche tarafından öngörülen insansız gelecekte daha çok *hi-tech* Hegelciliğini andırır.⁴⁶

Transhümanizmde acıyı/elemei ortadan kaldırma, insan hayatını uzatma, hatta hastalığı, yaşlılığı ve insanın ölümlüğünü sonlandırma amacı vardır. Fakat Nietzsche bu tür amaçlar taşımaz hatta bunların birçoğu üstinsanın gelişini sağlayan vasıtalarlardır. Ona göre hasta olma; günahkâr olmak değil⁴⁷ acınması gereken masumiyettir. Nitekim kahramanı Zerdüşt, hastalara şifa bulmaları için yumuşak davranır (s.25). Hastadan ve hastalıktan, yaşlıdan ve yaşlılıktan, ölü ve ölümden adeta rahatsız olan - adeta- transhümanistlere karşın “...Karşılıklarına bir hasta, bir ihtiyar ya da bir cenaze çıktığında derler ki hemen: “Yaşamın yanlışlığı kanıtlanmıştır!” (s.37) ifadesini kullanır. Yine kahramanı yalnızca sürekli yaşlılarla konuşan biri değil aynı zamanda kendisi de yaşlı bir bilgedir. Yaşlılığın tecrübe ve bilgelik vakti olduğuna dair şu ifadeleri kullanır: “Bu hakikati söylemek için yeterince yaşlıyım ben!... (s.77), ...yaşlı, yabani bilgeliğim” (s.70). Nietzsche için yaşlılık;

⁴² Sorgner, S.L “Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism”, *The Agonist*, No: IV(II), (2011), s.43-44.

⁴³ Michael Hauskeller, *Sex and the Posthuman Condition*, London: Palgrave Press, (2014), s.65.

⁴⁴ Hauskeller 2014, a.g.e., s.2.

⁴⁵ Michael Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, London: Palgrave Press, (2016), s.78.

⁴⁶ K.A. Pearson, *Viroid Life*, Routledge, London, (1997), s.33.

⁴⁷ Nietzsche 2011, a.g.e., s.13.

maddi-manevi/bilgelik ve yorgunluk-tecrübe şeklinde ikili yönü bulunan bir durumdur. Gerek bedenen gerek ruhen çöküş olan yaşlılığı ve yorgunluğu; yaşlı büyücü ve papa üzerinden, bilgeliği ve tecrübeyi ise yaşlı kahramanı olan Zerdüşt üzerinden anlatır. Nitekim onun anlatımında Tanrı, biyolojik olarak yaşlanmamış değer açısından yaşlanmıştır. O, bir anlamda yaşlanan - mana olarak anlam kaybına uğrayan- bir Tanrının ölümünü ilan etmiştir.

Nietzsche’de hastalık ve yaşlılık gibi bilgelik ve tecrübeyi sağlayan diğer önemli unsur; acı olgusudur. Acı, aranan ve yaşamın motive eden unsurlarından biridir. Kendisinden kurtulmak için düşündürmeyi sağlayan (s.27) acı üstinsanı doğurma nedenlerden biridir (s.61). Acı sonrası ruhunun teskin edilmesini “Acının fırtınalarından vadilere doğru süzülür ruhum” (s.69) sözüyle ifade eden filozofa göre acıdan kurtulunca yaratıcı olunur. Dolayısıyla acı bir öncüdür ve yaratıcı olmak için acı çekmek gerekir (s.72). Nitekim Zerdüşt, acıyı yendikten sonra ayakta dik durabilen kişidir (s.33). Sonuç olarak Nietzsche için yaşamı savunmakla acıyı savunmak aynıdır (s.181).

Transhümanizm ile Nietzsche felsefesi bağlamında ilişki kurulsa da ilişki benzerlikten daha çok farklılık üzerine oturur. Nietzsche, Hristiyanlık değerlerine tamamıyla ters düşerken transhümanizm formu ve vaat ediciliği bakımından Hristiyanlık değerleriyle uyum gösterir. Protestanlığın insanı geliştirme misyonu, transhümanist proje üzerinden devam etmiştir. Bu bağlamda transhümanizm, Hristiyanlık değerleri ve ütopyacı güdülerin seküleştirilmesidir. Transhümanizm, insanı ihtiyaç ve zaruretlere göre uyarlayarak, hayali ve düşsel özlemlerin peşinde koşmaya yönelik güdüleyerek ve geliştirerek insanertesisi sürece sürükler. Bu özellikleriyle aslında Hristiyanlığın amaçlarından farklı değildir. Nitekim Nietzsche’ye göre din ve rahiplerin, iyileştirmeden anladıkları; hayali, erişilemez olan güdülenme, itaat etme ve sözde insanüstü şeylere güdüleyerek evcilleştirme, yozlaştırma, hasta etmedir (s.81). Bu bağlamda transhümanizmde insanın gelişimi; insanın tekno-dünyaya uyarlanması ve kurulu düzene uydurulmasıdır. Transhümanizm, insanı aşan gerçeklikler üretmek ve posthuman ideale boyun eğmeye dayalı seküler bir iyileştirmedir.

Nietzsche, eğitilmiş insanlar ve entelektüeller tarafından totaliterlikle ilişkilendirilir. Bazı araştırmacılar da totaliteryen çıkar ve güdülerin transhümanizm içinde bulunduğunu iddia ederler. Nietzsche’nin insanın belirlenmesi yönündeki eğilimi ve ideal olanın belirlenmesindeki totaliteryen buyurgan üslubu, insanı ideal olarak belirlediği kalıba uygun türe dönüştürme isteği olan ve bu isteğinde ısrarlı davranan transhümanizmin üslubu benzerdir.⁴⁸ Nietzsche ile transhümanizm arasındaki diğer bir benzerlik; Nietzsche ve transhümanistlerin çoğunun Hristiyan değerlerinden veya geleneksel Hristiyanlıktan alınmış önemli dünya görüşüne sahip olmalarıdır. Hem Nietzsche hem de transhümanistler,

⁴⁸ Sorgner 2011, a.g.e., s.11.

değerlerin yeniden değerlendirilmesinden yanadır.⁴⁹ Günümüz Batı uygarlığının *transhuman* olarak adlandırılan insanında hem Nietzsche hem Hıristiyanlığa ait değerler ve unsurlar görülebilir.

Her ne kadar transhümanizm ile Nietzsche arasında benzerlikler olsa da Habermas, transhümanizmi “*Nietzscheçi nefes alma fantezisi*” olarak tanımlasa da transhümanist Bostrom, Nietzsche’yi transhümanizmin atası olarak saymaz.⁵⁰ Batı felsefesinin logosantrik geleneğini devam ettiren transhümanistler genel olarak insanın, insanlık için en değerli olanın yapabileceğine inanır. Bu bağlamda Nietzsche’nin adeta inşa etmek istediği üstinsanı logosantrik ve tekbiçimci/*uniformist* gelenekten uzak değildir. Onun insanın alt edilmesiyle ortaya çıkan üstinsanı; hem beden hem de ruh olarak mükemmelleştirilmiş olan bir varlıktır. Transhümanizm ise insanı kusurdan kurtarıırken mevcut insanı da alt eder.

Nietzsche’ye göre filozoflar, ahlaki gerçekler ve daha iyi veya daha kötü olan hiçbir şey olmadığı için kendini iyi ve kötünün ötesinde konumlandırmalıdır. Transhümanistler varlığımızın belirli yönlerini yeniden değerlendirmek isteseler de Nietzsche’nin yaptığı gibi, tüm mevcutların yeniden değerlendirmesini savunmazlar. Aksine, (geçmiş ve tarih arasındaki) sürekliliği vurgularlar. Transhümanistlere göre bizi insan yapan ve insanlık hakkında en değerli olan zihnimizin tikelleşmesidir.⁵¹ Transhümanistler, varlığın bazı görünümünü yeniden değerlendirmek isterler fakat Nietzsche’nin tüm mevcut değerlerin yeniden değerlendirmesini tezini savunmazlar. Tersine (geçmiş ve şimdi) hümanist, (şimdi) transhümanist ve (gelecek) posthuman değerler arasındaki devamlılığı vurgularlar. Modern (biomuhafazakar) düşmanlara karşı kendilerini Aydınlanma mirasının savunucusu olarak gören transhümanizm, klasik antik ideal deyimine dönüşmüştür.⁵² Oysa Nietzsche hem Sokratesçi felsefe geleneğine hem de akılcılaştırma hegemonyasına ve projesine sahip olan Aydınlanmacı felsefeye karşıdır.

Sonuç

İnsanı aşmak veya mevcudiyeti ve gerçekliği aşmak arzusu kadim dinlerin formudur. Bu amaç transhümanizmle birlikte yeni dinî, gnostik ve teknolojik bir forma bürünmüştür. Manevi süreç ve vasıtaların yerini maddi süreç ve vasıtalar almıştır. Bu süreçte insan, geliştirilmiş zihin ve anatomi inşa etme, ömrü uzatma, yaşlılığı ve ölümü tasfiye etme çabasıyla mevcut durumu aşmaya çalışır. Oysa hakikat sevdalısı olan Nietzsche için bu tür çabalar yanılsamadan ibarettir. Gelecek yüzyılların filozofu olan Nietzsche

⁴⁹ Sorgner 2009, a.g.e., s.32-33.

⁵⁰ Sorgner 2011, a.g.e., s.10.

⁵¹ Hauskeller 2016, a.g.e., s.78-80.

⁵² Hauskeller, a.g.e., s.33.

için -eğer tanıklık yapmış olsaydı- transhümanist felsefe, geleceğin felsefesi olacak türden bir felsefe değildir. Transhümanizm; ölüme, hastalığa ve yaşlılığa boyun eğmeyip bunları ortadan kaldırma amacı ve umudu içindeyken insanın teknolojik olarak kuşatılmasını tartışma konusu yapmaz. Bilakis insanı teknolojiyle entegre ederek teknolojiye boyun eğmeye davet eder. Transhümanizm sürecinin nihai insanı olan *posthuman*, mevcut yaşamdan daha mutlu, umutlu ve istekli bir hayatın varlığı olma telaşindedir. Oysa Nietzsche'ye göre boyun eğmektense ümitsiz olmak ve mevcut halle yaşamak daha iyidir.

Kendi zekâsını aşan, -zekâsının modellemesinden hareketle yapılan daha üstün- yapay zekâlara, kendi bedenini aşan biyoteknolojik adamlara yerini bırakan insan gittikçe hakikatinden uzaklaşıp yapay hale gelmektedir. İnsanlık orga(nik) süreçten meka(nik) sürece taşınmaktadır. Teosantrizm sürecinden antroposantrizm sürecine, bu süreçten de robot-insan merkezli diyebileceğimiz *cybersantirizm* sürecine çağrıda bulunan bir akımla karşı karşıyayız. Orga'ların değil Meka'ların yaşadığı bir çağı görebiliriz. Giderek yapay ve sanal hale gelen insanlığın yaşadığı transhuman çağ ve onun öznesi olan insan, Nietzsche'nin ön gördüğü bir çağ ve insan türü değildi. İlerleme ve medenileşme sürecini sağlayacak olan sanatın ve sanatçının konumuna dair trans-posthümanizmin tutumu oldukça çok belirsizdir.

Nietzsche ile transhümanizm arasında bağlantı kurulsa da Nietzsche'nin bulunduğu konum anti hümanisttir. Nietzsche Aydınlanmaya, modernliğe ve bilimciliğe karşı bir söylem oluştururken transhümanizm, Nietzsche'nin karşı olduğu bu olguların sonrasında meydana gelmiştir. Yine üstinsana geçiş süreci olan transhümanizmde NBIC-Nano, Bio, Info, Cogno unsurları birer vasıta. Nietzsche felsefesinde ise üstinsana ulaşmada bu tür bilim ve teknik kökenli unsurlara yer yoktur. Transhümanizmin üstinsanı, maddi imkan ve süreçlerle var olan maddi avantajlar elde ederken Nietzsche'nin üstinsanı, mevcut kokuşmuş değerleri yıkan yeni değerler yaratan ve kendi erdeminin peşinde koşan varlıktır. Transhümanizmin üstinsanı, iyi ve kötüyle fazla meşgul olmazken Nietzsche'nin üstinsanı iyinin ve kötünün ötesine geçmek ister. Transhümanizmin üstinsanı; reel-politik, hem topluma hem de teknolojiye entegre edilmiş, seküler ve kolektif şura sahip varlıkken, Nietzsche'nin üstinsanı; cesur, bireysel, muhalif ve kutsal denilebilecek bir niteliğe sahiptir. Nietzsche akli, otonomi ve hümanizmi eleştirirken transhümanizm akli yüceltmekle kalmaz, zekâ düzeyini artıran yapay zekâyı önemi verir ve hümanizmi ileri taşıma amacındadır. Öztürk'ün ifadesiyle Batının bodurlaştırıcı mekanizmasına Doğu dünyasındaki erdemlere korsan yolculuklar yaparak (ki sonunda onları Batının büyük büyük teknik indirgemeci mekanizmasının parçası haline getiriyor) isyan

“Nietzsche ve Transhümanizm Bağlantısı Üzerine Bir Değerlendirme”
Ahmet DAĞ

eden Nietzsche'nin doğrudan homo-dijius'a/*dijital insan* icazet vermesi düşünülemez.⁵³

222

KAYNAKÇA

- Babich, Babette (2012). “Nietzsche’s Post-Human Imperative: On the “All-too-Human_Dream of Transhumanism”, *The Agonist*, IV (II): 1-39.
- Chu, Ted (1963). *Human Purpose and Transhuman Potential*, USA: Origin Press.
- Dağ, Ahmet (2017). “Hümanizmin Radikalleşmesi Olarak Transhümanizm”, *Felsefi Düşün*, 9: 46-68.
- Hauskeller, Michael (2014). *Sex and the Posthuman Condition*, London: Palgrave Press.
- Hauskeller, Michael (2016). *Mythologies of Transhumanism*, London: Palgrave Press.

---

⁵³ Ali Öztürk, *İmajoloji*, Elis Kitapları, Ankara, (2013), s.62-63.

- Hauskeller, Michael (2017). “Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner”, *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, ed. Yunus Tuncel, ss. 32-36, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.
- Hibbard, Bill (2010). “Nietzsche’s Overhuman is an Ideal Whereas Posthumans Will be Real”, *Journal of Evolution and Technology*, 21 (1): 9-12.
- Hopkins, P.D. (2015). “A Salvation Paradox for Transhumanism: Saving You versus Saving You”, *Religion and Transhumanism: The Unknown Future of Human Enhancement*, ed. C. Mercer ve T.J. Trothen, California: Praeger. ss. 71-82.
- Jeffrey, Scot (2016). *The Posthuman Body in Superhero Comics Human, Superhuman, Transhuman, Post/Human*, London: Palgrave Press.
- Loeb, Paul S (2011). “Nietzsche’s Transhumanism”, *The Agonist*, (4) 2: 1-29.
- More, Max (2010). “The Overhuman in the Transhuman”, *Journal of Evolution and Technology*, 21:1-4.
- Nietzsche, W.F. (1954). *Zerdüşt Böyle Dedi*, çev. Sadi Irmak, İstanbul: İkbâl Kitabevi.
- Nietzsche, W.F., (2011). *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche, W.F., (2017). *Ecce Homo- Kişi Nasıl Kendi Olur*, çev. Cem Alkor, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, https://issuu.com/tn68/docs/friedrich_nietzsche_-_ecco_homo, (Erişim: 03.12.2017).
- Öztürk, Ali. (2013). *İmajoloji*, İstanbul: Elis Kitapları.
- Platon, (1958). *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüpoğlu-M. Ali Cimcoz, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pearson, K.A (1997). *Viroid Life*, London: Routledge.
- Pearson, K. A. (2017). "The Future is Superhuman: Nietzsche's Gift," *Nietzsche and Transhumanism Precursor or Enemy?*, ed. Yunus Tuncel, ss. 70-83, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Samuelson, H. T (2005). “Science and the Betterment of Humanity: Three British Prophets of Transhumanism”, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism*, ed. H.T. Samuelson ve K. L. Mossman, ss. 55-82, Frankfurt: Peter Lang.
- Sorgner, S.L (2009). “Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism”, *Journal of Evolution and Technology*, 20: 29-42.
- Sorgner, S.L (2011). “Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism”, *The Agonist*, IV(II): 1-46.

“Nietzsche ve Transhümanizm Bağlantısı Üzerine Bir Değerlendirme”
Ahmet DAĞ

- Sorgner, S.L (2016). “Perfecting Human Beings: From Kant and Nietzsche to Trans and Posthumanism”, *Trans-Humanities Journal*, 9(42): 41-61.
- Sorgner, S. L (2017). Beyond Humanism: Reflections on Trans- and Posthumanism Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?, ed. Yunus Tuncel, ss. 55-82, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.
- Tanner, Michael (2007). *Düşüncenin Ustaları: Nietzsche*, çev. Çetin Türkyılmaz, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tuncel, Yunus (2017). *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.
- Wisser, Richard (1990). “Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde Mi?”, *Felsefe Arkivi*, 27: 75-97.
- Zimmermann, Jens (2016). “Bonhoeffer’s Christian Humanism in “A World Come of Age”, *Christian Humanism and Moral Formation in “A World Come of Age”*, ed. J. Zimmermann ve N. Bold, ss. 12-38, UK: Cambridge Scholars Publishing.

“Nietzsche ve Transhümanizm Bağlantısı Üzerine Bir Değerlendirme”
Ahmet DAĞ